

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjena država (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vso, kar ima stik s uredništvom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

Datum v oglepanju n. pr. (Julija 1-20) polog vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnem potekla naročnina. Posvetite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

BANKIRJI, DENARNI MENJALCI IN MEŠETARJI ZANJEJO V JUGOSLAVIJI.

Ameriške Slovence, ki se vračajo domov, oderejo menjalci denarja na pravi verižniški način. Izseljenikom, ki so se vrnili domov okoli petnajstega julija, so plačevali ti oderuhi po petdeset kron, medtem ko borzna poročila iz Jugoslavije govore, da je bil ameriški dolar kvotiran na zagrebški borzi po eden in dva in šestdeset kron. Borzno poročilo z dne sedemnajstega julija kvotira celo ameriški dolar na sto eden in dvajset kron, kasnejša poročila govore o vrednosti dolarja, da pada, in dne eden in dvajsetega julija kvotirajo njegovo vrednost zopet z dva in šestdesetimi kronami. Amerikanec, ki se je vrnil domov in je menjal dolar, pa ni zanj prejel več kot petdeset kron. Bankirji, menjalci denarja in razni mešetarji, ki zdaj verižijo z denarjem, so si pri enem dolarju odtrgali najmanj enajst kron za svoj "zaslužek", največ pa eden in sedemdeset kron. In to je oderuštvo, golo oderuštvo, ki ga uganjajo sloji, ki so najmanj potrebni za obstoj države, kajti privatne banke lahko nadomesti državna banka s svojimi podružnicami, denarni menjalci in mešetarji so pa tako že zunaj zakona in uganjajo nelegalno barantanje z denarjem.

Dolžnost jugoslovanske vlade je, da napravi takemu oderuštvu konec, ako ima spoštovanje do same sebe. Če so sedanji zakoni premeški, da ne more priti do živega tem oderuhom, tedaj je treba sprejeti postavbe proti oderuštvi, ki kmalu poduče te ljudske pljavke, da so dnevi oderuštva šteti v Jugoslaviji. V tem slučaju ni treba prav nič omahovati in prijemati oderuhe z glace-rokavicami, še manj jim je pa treba govoriti lepe pridige, naj se polboljšajo.

Na Jugoslovane, ki se vračajo domov, bodisi samo na obisk, po opravkih ali pa trajno, napravlja to oderuštvo zelo oduren vtis. Res je oderuštvo mednarodna prikazen in ni samo zajedeno v Jugoslaviji, ali zaradi tega ni treba držati v Jugoslaviji križem rok in čakati na čudež, da oderuštvo izgine samo od sebe, ampak se je treba lotiti resnega dela in pričeti čistiti oderuštvo z železno metlo. In čim prej bo oderuštvo pometeno iz Jugoslavije, toliko prej se v ljudstvo vrne zaupanje, da po dolgi letih neznanega trpljenja in muk, prihaja čas za odpravo verižništva in oderuštva.

Kedaj psiček postane pes? — S tem vprašanjem so se bavili davčni uradniki in meščani v Tulsu, Okla., da doženejo, kedaj je treba od psa plačevati pasji davek. Posvetovali so se mestni očetje, posvetoval se je sam oče župan in razni komisariji, ki imajo pravico do besede pri mestni upravi. Končno so rešili vprašanje tako, ko pes spolni četrti mesec svoje starosti, ni več psiček, ampak je pes, od katerega je treba plačevati pasji davek. To vprašanje se je porodilo, ker so nekateri meščani ugovarjali plačevanju pasjega davka, češ, da je pasji davek določen le za pse in ne za psičke. Ali komaj so mestni oblastveniki rešili pasje vprašanje po svoji pameti, že so prišli na dan nekateri meščani, da je vprašanje rešeno krivično, kajti marsikateri pes, ki si ga nabavi bogate dame za zabavo, je še vedno psiček, čeprav je star že eno leto ali več, medtem ko so nekateri psi, ki so stari komaj tri mesece, že dobri za čuvanje hiše.

S takimi vprašanji si dandanes belijo glave ljudje, ko neznanost draginja tare ljudstvo. Ali ni to znamenje dekadence?

Rockefeller je skupil, kar je iskal. — John D. Rockefeller se je približal hotelirjevemu sinu v Lenoxu, Mass., da mu podari nov nikel in ga poduči z daljšo pridigo, kako je treba hraniti denar. Oljni magnat je položil malenčku roko na ramo, z drugo roko mu je pomolil nikel in odprl je že svoja usta, da prične s svojo pridigo, malenček je pa otresel roko oljnega kralje s svoje rame, obrnil se je proč in ne da bi segel po ponujanem niklu, je odšel proč hitrih korakov.

Malenček je ravnal, kot bi postopal vsak odrasčen človek, ki se zaveda, da je človek. Rockefeller je dobil odgovor od malenčka, kakersnoga zaslužil človek, ki misli, da ves svet moli malika — denar.

PATER KAZIMIR JE LAŠNIK!

Pribijemo javno, da se Kazimir Zakrajšek debelo laže, čeprav pravi, da mora biti vsak "dober" katoliški list pod škofovo cenzuro.

Kazimir naj nam dokaže, kdaj je Prosveta namigavala, da ne bo dolgo, ko bodo vsi vsi uredniki Edinosti in Ave Marije na svetilnikih kot piše v svoji "škofovski cenzuri" podvrženi filiki. Ker vemo, da tega ne more dokazati — kajti Prosveta se ni še nikdar niti se ne bo pomislila na nivo Kazimirjevi revolucijskih fik, da bi pisala kaj takega — zato mu rečemo, da se po dlo in infamno laže.

Druga Kazimirjeva laž je, da je odvetnik Clarence S. Darrow zagovarjal Minko Alešev v znanju tožbi, kakor on namiguje.

Kazimir naj si ne misli, če mu "škofovski cenzor" dovoli tiskati laži, da mi ne bomo pribili, da ravno tisti ljudje, ki vedno pridigajo, da je laž greh — sami najbolj debelo lažejo!

DOPISI.

Brzy Hill, Kans. — Iz tujkajnjega okraja se le redko kdo oglasi. — Nevem, kaj je temu vzrok, najbrže bo pa ta, ker se je pričelo veliko izseljevanje iz te nasebine in okraja sploh. Pred nekaj leti je bila ta nasebina ena največjih slovenskih nasebin, toda zadnje čase so se pričeli rojaki zelo izseljevati v druge nasebine, večina pa v druge države. Vzrok temu so slabe delavske razmere in ker imamo vedno razne stavke.

Sedaj se v resnici nahajamo v "pasjih dnehi". Doba, v kateri se nahaja splošno delavstvo, je najbolj resna in tudi najbolj žalostna za vsakogar, kdor si služi svoj kruh, z delom svojih rok.

Delavske razmere v tujkajnji državi so pod ničlo. Sploh bi rekli, da ne delamo prav nič. Odkar je industrijalno sodišče pripovedalo stavke, ne stankamo, ampak kar sami si vzamemo politične. — Meseca junija smo povprečno delali po dva dni tedni in nekateri rojci so pa obratovali celo le en dan na teden. Lanskó leto smo zahtevali pet dni dela v tednu, toda premogovni baroni so enostavno odklonili to zahtevo in se izrazili, da ne bodo mogli predučiti dovolj premoga, ako bodo premogarji delali samo pet dni v tednu in šest ur na dan. Ne razumem, zakaj ne delamo sedaj kar po šest dni in pol na teden in kajrj samo po dva ali tri dni? Tu imamo jasen dokaz, da nas premogovni baroni smatrajo za navadne igrače in da z nami lahko delajo kakor hočejo.

Meseca julija smo ostali premogarji brez vsakega dovoljenja ob sobotah lepo doma. Kajti nekaterim se v resnici ne izplača hoditi ob sobotah na delo, ker je itak samo poldneva, ker se morajo od daleč voziti z železnico na delo in plačevati drago vožnjo, ker malokrat zaslužijo toliko, da bi pokrili stroške, katere imajo s tem, da hodijo na delo. Velikokrat se pripeti namreč, da premogar zasluži komaj en dolar v soboto. Ako bi delali vsaki dan, bi že slovek prišel v soboto na delo. Toda premogarjem se je pa končno videlo, da preneumno, da bi počivali doma ob dnevi, ko bi morali delati ves dan, v soboto, ko je določeno, da delajo samo pol dne, da bi pa morali iti na delo. Ako rovi ne morejo obratovati ves dan, naj pa obrat stoji, saj premogar itak ne zasluži ob sobotah za svoje stroške.

Kaj so pa napravili premogovni baroni z nami, ker smo ostali ob sobotah doma? Ko smo dobili plačilne listke, smo videli, da je bil vsak premogar kaznovan z enim dolarjem denarne globe. To je bilo v prvi polovici meseca julija. Razumno, da so se delavci jezili, ko so videli te številke na plačilnih listkih. Nam ni preostalo drugega, kot počistiti naše prostore v rovu, poslati orodje domov in čakati nadaljnjih odredb. Kolikor je mogoče, počejo vsi premogarji v državi Kansas. — No, drugo polovico meseca julija smo pa zvedeli, da so kompanije kaznovali delavce po štiri, pet in celo po šest dolarjev, ker nečemo delati. Take kazne streljajo milijanski baroni premoga. Ako delavec vzame politične ne da bi vprašal kompanijo, je kaznovan; ako pa kom-

panija neče obratovati rovu, ker je tako pomanjkanje premoga na trgu, jo pa nihče ne kaznuje. Industrijalno sodišče bi moralo najprej prijeti premogovne barone, ker z delavci bi potem ne imelo nič opraviti. Vsa delavca rad dela, ako le more in ako se le razmere take, da je mogoče delati, da se vsaj bomo preživeli v sedanji neznanosti draginj.

In tako se godi delavcem vsepovsod, kjer nimajo nobenega svojega zastopnika v javnih uradih. — Delavci trpin! Na praga volitev smo in ako si hočemo izboljšati naš položaj, volimo kandidate, katere so postavili politično organizirani delavci. Le v tem lahko pričakujemo rešitev iz mezne sužnosti. In prepričan sem, da so se že marsikateremu delavcu odprle oči in spoznal, kaj da ima za pričakovati od takozvanih "delavskih prijateljev", katere vedno priporočajo profesionalni političarji. — Delavec naj voli delavca, gospod pa gospoda. — Dotični delavci, ki pa volijo svojega zagrozenega nasprotnika, pa tepe sam sebe, in s tem prizna, da je popolnoma zadovoljen s sedanjim sistemom, s sedanjo draginjo, s sedanji tujkajnji razmerami, s sedanji izkoriščevanjem vsepovsod. In tak se ne sme pritoževati in jeziti. — Valed tega pozivim vse tujkajnje rojake, ki imate volilno pravico, udeležite se polne številne prihodnjih volitev, drugega novembra, in oddajte vsi kot en mož, glasove kandidatom, katere so postavili politično organizirani delavci. — John Himes.

FRANCUSKIN ANGLEŠKI DELAVCI V AKCIJI.

(Nadaljevanje s prve str., 5 kol.)

zadeta, če angleški rudarji in železničarji ustavijo izvoz našega premoga v Francijo.

Smilile je rekel dalje, da angleško delavstvo je edino zmogljivo preprečiti vsak ponovni napad na Rusijo in potem je nadaljeval med gromovitim odobravanjem: "Čutimo prijetno dolžnost, da se zahvalimo našemu 'sodruhu' Winstonu Churchill, vojnemu ministru, ki nas je tako lepo združil. Delavci sami se nismo mogli združiti, dosegl pa je to Churchill in zdaj smo združeni v eni misli, vojna ne sme biti. Bog nam daj pamet, da tudi trdno obdržimo sedanjo slovo."

Tom Shaw, tajnik tekstilnih delavcev, ki je bil z delavsko mislijo v sovjetski Rusiji, je silovito žigonal Francijo in ligo narodov, ki ni preprečila napada Poljakov na Rusijo.

Konferenca se je zaključila s petimi "Internationale."

Po sklepu konferenec je izvoljen "odbor akcije", v katerem so zastopane vse organizacije in stranke delavstva in kateri ima nalogo skrbeti, da angleške čete ne bodo pomagale Poljakom niti Vranglu, da angleška mornarica ne bo blokirala ruskega obrežja in da Anglija čim hitreje pripozi na rusko sovjetsko vlado ter sklene neomejeno diplomatsko in trgovsko zvezo s sovjetsko republiko. Za dosego tega zahtev tma odbor akcije popolno mo storiti vse, kar smatra potrebnim, to je poklicati delavstvo na generalni štrajk, in če to ne bo pomagalo, lotiti se drugih skrajnih sredstev.

Pariz, 14. avg. — Socialistični listi v Franciji so danes objavili apel ruskih sovjetov na francosko delavstvo, da naj prepreči vojno z Rusijo. Apel se deloma glasi:

"Francija je pripoznala generala Vrangla na Krimu in s tem je napovedala vojno Rusiji. Vojna je bila napovedana brez poverda in brez poskusa za izravnanje diferenc v trenutku, ko je imel priti mir med Poljaki in Rusijo; mirovna pogajanja so zdaj pretrgana. Napoved Francije ne pomeni samo civilno vojno v Rusiji, temveč izjava nove svetovne vojne. Apeliramo na francoski proletarijat, da prepreči vojno."

Leis Frossard, tajnik francoske socialistične stranke, je izjavil, da francoski delavci se bodo bojevali rama ob rami s angleškim delavstvom in s tem bodo dosegl, da bodo zaključili francoske vlade niševni.

"Pripoznanje Vrangla — je dalje rekel Frossard — je podobno Bismarckovemu telegramu leta 1870 in ultimatu Avstro-Ogrske Srbiji leta 1914. Francoska v-

da ponavlja politiko Napoleona Bonaparta, ki se je rogala vsemu svetu."

Konferenca angleških in francoskih delavskih voditeljev.

London, 15. avg. — Akcijski odbor delavske stranke je sklenil poslati Williama Adamsona, voditelja delavcev v angleškem parlamentu, in Goolinga, voditelja transportnih delavcev, v Pariz, kjer se bosta posvetovala s francoskimi voditelji delavstva. Akcijski odbor je dalje pozval vse organizacije v mestih, kjer se izdeluje municija in orožje, da naj poročajo, koliko je vojnega materiala na rokah in kam se pošilja.

Francija bo odgovorna za nadaljevanje krvolitja.

Berlin, 15. avg. — Brezlična brzojavka iz Moskve sporoča, da je izjavil Čičerin, da bo Francija odgovorna za nadaljno krvolitje, ako se bo nadaljevala vojna na Poljskem, ker ovira mirovno pogajanje. Ruski sovjeti smatrajo pripoznanje Vrangla za napoved vojne Rusiji.

Francija zadovoljna z Wilsonovo noto.

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Millerand je mojstrsko izbral Wilsonovo noto v svrhe Francije. Izrazil je željo, da bi obe republiki stali skupaj in pomagali baronu Vranglu strmoljaviti boljševiško vlado. Millerand citira nekatere Wilsonove odstavke in navdušeno pravi, da je to najlepši dokaz, da sta Pariz in Washington edina v programu, kako je treba nastopiti proti "barbarskim boljševikom, katerim ni ničesar skupati."

Medtem je pa pariško kapitalistično časopisje objavilo kričečo vest, da je ameriška vlada poslala bojno mornarico v Črno morje z namenom, da zaščiti Vranglov glavni stan v Sebastopolu.

Lloyd George bi rad vedel, kako bo Wilson pomagal Poljakom.

London, 15. avg. — Lloyd George je skrbno prečital Wilsonovo noto in potem je vprašal — kakor se poroča iz vladnih krogov — če je Wilson pripravljen storiti to, kar piše v noti. Ali je Wilson pripravljen dati vojaško in finančno pomoč Poljaki? Lloyd George se ne strinja z Wilsonom, da sovjetska vlada ne sme biti pripoznana, radoveden pa je, na kak način bo Wilson pomagal Poljakom.

Križa med Anglijo in Francijo je tam, kjer je bila prvi dan. O kakšni konferenci med Lloyd George in Millerandom ni glasu, to da diplomatije se trudijo, da se doseže kakšen kompromis. Angleški državniki priznavajo, da ima Francija pravico početi kar hoče; ona lahko pripozi Vrangla, Anglija pa ravno tako Lenina, če hoče. Toda Francija se ne sme zanašati na pomoč Anglije, ako zagazi v blato s svojo novo politiko.

Poljska vlada je zavrgla premirovne pogoje?

London, 15. avg. — Iz Varšave javljajo, da je poljski zunanji minister, knez Sapieha, dejal v nekem intervjuju, da Poljska ne sprejme ruskih premirovni pogojev, čeprav si želi mir. Sapieha je mnenja, da se bo Poljska rajš borila do zadnjega moža, kakor pa da bi privolila v demobilizacijo armade, kajti to bi bila popolna kapitulacija.

Ako je Poljska res zavrgla pogoje, tedaj je to storila na pri-tisk Francije.

Drugo poročilo se pa glasi, da je poljska vlada poslala mirovno delegacijo v Minsk dne 12. avgusta.

Vrangl bo tudi ameriški agent.

Washington, 14. avg. — Uradniki državnega departamenta pravi, da ameriška vlada ne bo pri-poznala Vrangla, toda zaupanje ima vanj, da bo vršil Wilsonovo propagando proti sovjetom na drugi način. Državni departament bi rad opravil zadnjo Wilsonovo spomenico v Rusijo, da z njo seznanijo rusko ljudstvo in upanje je, da Vrangl izvrši to nalogo.

Ameriška pomožna komisija na Poljskem bo nadaljevala delo.

London, 15. avg. — Ameriška pomožna komisija bo nadaljevala s prehranjevanjem bednih slojev na Poljskem tudi pod boljševiško okupacijo. V to svrhu je W. L. Brown, upravitelj ameriške komisije, konferiral s Kamestevom in sedaj je obljubil, da priporoči vladi v Moskvi, da ne bo ovirala dobrodelne ameriške

misije na Poljskem. Ameriška komisija ima za deset milijonov dolarjev vrednosti živil in obleke na Poljskem in z okupacijo Varšave pride vsa ta zaloga pod kontrolo sovjetov.

Sovjetske čete prodirajo na Poznanjko.

Berlin, 15. avg. — Ruske čete, ki prodirajo zapadno od Varšave ob pruski meji čez poljsko-baltiški koridor, se bližajo Tormu na Poznanjskem v svrhu, da pretrgajo zadnjo železniško zvezo med Varšavo in Gdanskim. Istotako prodirajo sovjetske čete vzhodno od Varšave proti Lublinu. To pomeni, da mislijo obkoliti Varšavo od vseh strani v širokem krogu.

London, 14. avg. — Petkovo poročilo iz Moskve se glasi, da so sovjetske čete okupirale Pultusk. Sedlice in Lukov v krogu Varšave. V okoliših Holma je padla cela vrsta postojank in ravno take v Galiciji. Na obrežju Črnega morja je položaj nespremenjen.

Va Evropa gleda v Minsk.

London, 15. avg. — Položaj kri-ze med Anglijo in Francijo je trenutno nespremenjen. Lloyd George najbrž ne stori nobenega nadaljnjega koraka, dokler ne vidi izida mirovne konferenec med Rusi in Poljaki v Minsku. Kar se tiče Anglije, eno je jasno: angleški proletarijat je dosegel toliko, da Anglija ne bo na noben način pomagala Poljaki, ako Poljaki zavrnejo mirovne pogoje pod pritiskom Francije. Anglija ostane pasivna. Ako se delavstvu v Franciji ne posreči užgati francoskih militaristov, ki so ponoreli zadnje dni, tedaj je nevarnost vojne še vedno tukaj. Francoski militaristi bi radi pognali Rumunce, Madžare in Čehe v vojno proti Rusiji z namenom, da se uniči sovjetska republika in da pariški bankirji dobe svojo milijarde.

Poljska mirovna delegacija.

Varšava, 13. avg. (Zakasnelo.) Poljska mirovna delegacija je danes zvečer odpotovala proti Minsku. Delegatov je šestnajst in vsega osebja je okrog 40 glav. Odpeljali sose v dolgi vrsti avtomobilov proti Siedlicam, ki so ž v rokah boljševikov. Na prvem avtomobilu vihra bela zastava. Z delegati se je odpeljalo tudi večje število časniških poročevalcev. V družbi sta tudi dva zastopnika ameriške pomožne komisije, ki sta dobila dovoljenje iz Moskve, da smeta iti v Minsk, kjer bosta konferirala z ruskimi delegati zaradi prehrane 300 poljskih otrok v zasednem delu Poljske. Delegacija je vzela s seboj veliko zalogo živil in spalne odeje. Načelnik delegacije je Domski, vodja stranke in spremlja ga tudi Barlieki, socialist.

Mir z Armenijo, premirje s Finci.

Helsingfors, Finska, 14. avg. — V Dorpatu (Estonija) je bilo podpisano premirje med sovjetsko Rusijo in Finsko.

London, 15. avg. — Iz Moskve javljajo, da je med Armenijo in sovjetsko Rusijo podpisan prelminarni mir.

V Rusijo namesto v Ameriko — je grožnja Italijanov.

Rim. — Italijanski socialistični in klerikalni listi pišejo, da se bo tok izseljevanja iz Italije namesto v Ameriko obrnil proti Rusiji, ako se bo z Italijanskimi naseljenici v Ameriki tako postopalo kot se je zadnjič v West Frankfurtu, Ill.

Generalna stavka v italijanskih lukah.

London, 15. avg. — Iz Rima javljajo, da je v vseh pristaniščih Italije izbruhnila generalna stavka. Vsi parniki počivajo v Neaplju Genovi in drugih lukah.

Požar uničil zalogo ameriškega Rdečega križa v Orni Gori.

Rim, 14. avg. — Iz Cetinja javljajo, da je velik požar uničil zalogo ameriškega Rdečega križa v Podgorici.

Napad na grad v Dublinu.

Dublin, Irsko, 15. avg. — Sinoči je bilo vse mesto pokonei valod streljanja v bližini grada (v katerem je sedež angleških oblast). Bil je napad na četo vojakov, ki so bili obdolženi, da so ubili nekega dečka. Vojaki so pobegnili pred razkačeno množico do grada, s tam so obrnili in izstrelili več salv nad glavami izgnednikov. Ranjen ni bil nihče. Sinifanoveci so pomirili ljudi, da so se razšli brez kaj-ših posledic.

